

С. В. Смерічевська,
кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту і логістики Донецької академії автомобільного транспорту

ВЕКТОР РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ЛОГІСТИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Охарактеризовано фактори, що потребують логістизації національної економіки, визначено тенденції і напрями розвитку логістики в умовах неоекономіки, зроблено акцент на принципових змінах в економічному розвитку, які слід урахувувати у процесі логістизації, окреслено вектор розвитку організаційних форм логістики.

Ключові слова: логістизація, індекс ідентифікації ефективності національної економіки, індекс ефективності логістики, організаційні форми логістизації.

С. В. Смеричевская ВЕКТОР РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ ЛОГИСТИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ

Охарактеризованы факторы, определяющие необходимость логистизации национальной экономики, определены тенденции и направления развития логистики в условиях неоекономики, акцентировано внимание на принципиальных изменениях в экономическом развитии, которые необходимо учитывать в процессе логистизации, очерчен вектор развития организационных форм логистики.

Ключевые слова: логистизация, индекс идентификации эффективности национальной экономики, индекс эффективности логистики, организационные формы логистики.

Постановка проблеми. Подальше формування та функціонування в Україні багатуокладної національної економіки повинне супроводжуватися інтенсивним розвитком ринку транспортно-логістичних послуг, створенням конкурентного середовища у сфері руху товарів і міжнародних перевезень вантажів, істотними змінами в системі організаційно-економічних взаємин між учасниками транспортного процесу за одночасного посилення інтеграційних тенденцій у світовій економіці. Усі ці актуальні завдання вимагають пошуку адекватних ринкових механізмів забезпечення ефективного функціонування транспортного комплексу, серед яких насамперед слід відзначити логістику та логістичний менеджмент. Логістизація національної економіки є тим механізмом, що дозволить Україні реалізувати амбітні цілі, які були проголошені міністром інфраструктури Б. Колесниковим на конференції «*Inside Ukraine*» журналу *Economist*, організованій за підтримки фонду «Ефективне управління» в Лондоні. Міністр заявив, що Україна до 2013 року прагнути суттєво покращити втрачені у 2007–2010 роках позиції в рейтингу логістичної ефективності. Якщо у 2007 році Україна займала 74-е місце, у 2010-у – вже 102-е місце зпоміж 155 країн, то до 2013 року ми повинні ввійти у число 50-ти кращих країн світу за інтегрованим індексом логістичної ефективності Всесвітнього банку (*Logistics Performance Index*) [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розвиток процесу логістизації окремих сфер діяльності на різних управлінських рівнях внесли такі відомі у світі вчені, як Бауэрсокс Д. Дж., Клосс Д. Дж. [2], Сток Дж. Р., Ламберт Д. М. [3], Шапиро Дж. [4], Уотерс Д. [5]. У працях російських та українських дослідників також розглядаються різні аспекти цієї складної проблеми. Зокрема йдеться про наукові доробки Алькеми В. Г., Багієва Г. Л., Гаджинського А. М., Гордона М. П., Григорак М. Ю., Дибської В. В. [6], Зайцева Є. І. [6], Кизима А. А. [7], Крикавського Є. В., Міротіна Л. Я., Неруш Ю. М., Сергєєва В. І.

С. V. Smerichevska THE DEVELOPMENT VECTOR OF ORGANIZATIONAL FORMS OF LOGISTIZATION OF NATIONAL ECONOMY IN UKRAINE

In the article the characteristic of the factors that determine the need of national economy logistization is given, trends and directions of development of logistics in terms of neoeconomics are identified, fundamental changes in the economic development that ought to be taken into account in the process of logistization are emphasized and the vector of development of organizational forms of logistis is defined.

Key words: logistization, the index of effectiveness identification of the national economy, the index of logistics efficiency, organizational forms of logistics.

[6; 7], Смирнова І. Г. [8], Стерлигової А. Н. [6], Чухрай Н. В., Ельяшевич П. А. [7] та багатьох інших.

Водночас, за наявності великої кількості праць із логістики теорія і практика процесу логістизації національної економіки досліджені недостатньо.

Мета статті: на основі узагальнення еволюційних тенденцій та принципових змін в економічному розвитку обґрунтувати доцільність логістизації національної економіки і визначити вектор розвитку організаційних форм логістизації.

Основні результати дослідження. В умовах переходу економіки України до інноваційних перетворень значущість логістики зростає. Можна виділити шість груп факторів, що визначають нині актуальність логістики.

1. **Економічні фактори.** Найважливішим завданням сьогодні є пошук можливостей скорочення виробничих витрат і витрат обігу заради одержання прибутку. Логістика дозволяє поєднати економічні інтереси виробника продукції та її споживача.

2. **Організаційно-економічні фактори.** В умовах ринку, у міру виникнення й розвитку нових організаційних форм, у яких реалізуються процеси руху товарів, дедалі більшого значення набувають інтеграційні форми управління та координації, забезпечення логістичних процесів взаємодії підприємств-виготовлювачів, споживачів, посередників, складів і транспорту.

3. **Інформаційні фактори.** Ринкова економіка сприяє розвитку інформаційних зв'язків, які є причиною й наслідком ринкових відносин і взаємно обумовлюють один одного.

4. **Технічні фактори.** Логістика як система, її суб'єкти й об'єкти управління розбудовуються на основі сучасних технічних досягнень у транспортно-складському господарстві та комп'ютеризації управління.

5. **Фактори державного регулювання,** що визначають потребу державної підтримки процесів руху товарів. Сьогодні актуальним є регулювання процесів руху товарів не

тільки на рівні підприємств та регіонів, а і в національному масштабі.

6. *Міжнародні фактори.* Глобалізаційні процеси мають суттєвий стимулюючий вплив на розвиток ринку логістичних послуг. Наприклад, вступ Китаю до ВТО надав колосальний імпульс розвою світової торгівлі, а розширення Європейського Союзу сприяє долученню нових країн до транс'європейських виробничих, торговельних, транспортних мереж.

Нагальність упровадження логістики також пов'язана із включенням Індексу ефективності логістики (*LPI*) до методики агрегування макроекономічних даних національних економік (рис. 1), яка використовується за сприяння міжнародних організацій, насамперед Міжнародної фінансової корпорації та Всесвітнього банку [9].

Рис. 1. Міжнародні індекси ідентифікації ефективності національної економіки

Джерело: Авторська розробка на основі [1]

Як свідчать дані табл. 1, міжнародні рейтингові системи виявляються значною мірою ізольованими від економічних процесів в Україні.

Нагадаємо, що рейтинг за інтегрованим індексом логістичної ефективності Всесвітнього банку *Logistics Performance Index* враховує такі параметри, як якість митних послуг, логістика, наявність самої інфраструктури, доступ до ринкових тарифів, можливість відстежувати вантажі в будь-який час їх руху і своєчасність доставки. Ці показники потрібно брати до уваги при виборі та реалізації механізмів логістичної національної економіки.

Один раз на два роки Індекс *LPI* для кожної країни розраховується на основі інформації, отриманої за допомогою анкет від більш ніж 800 найбільших міжнародних логістичних компаній. Кожний респондент оцінює за 5-бальною шкалою кожну із 7 позицій логістичної системи, що відбиває ефективність. Оцінка здійснюється відносно восьми країн, з якими працює логістична компанія, за такими позиціями:

- ефективність процедур митного очищення;
- якість транспортних та інформаційних технологій логістичної інфраструктури;
- простота і доступність за ціною міжнародних перевезень;
- компетентність співробітників місцевої логістичної інфраструктури;
- можливість відстеження міжнародних перевезень;
- внутрішня вартість логістичних послуг;
- витрати часу на транспортування вантажів до пункту призначення.

Для складання індексу було використано понад 5 тис. індивідуальних оцінок країн.

За індексом ефективності логістики Україна у 2010 р. зайняла 102-у позицію серед 155 країн (у 2007 р. – 74-у). Це багато у чому пояснюється недостатністю уваги до форм організації логістичної діяльності, які здатні підвищити конкурентоспроможність, результативність та ефективність функціонування суб'єктів національної економіки України, істотно скоротити розрив між дією і результатом дії.

Для прикладу в табл. 2 ми наводимо розраховану питому вагу перевезень транзитних вантажів у загальному обсязі вантажних перевезень за першу половину 2011 р.

Представлені дані свідчать, що найбільшу питому вагу в реалізації транзитного потенціалу країни має водний (а, по суті, морський) транспорт – майже 67% і залізничний – 11%. Однак, якщо проаналізувати географію транзитних вантажопотоків, то виявиться, що це в основному вантажі, що впливають через порти України в Молдову та Білорусь і в меншому обсязі – у Росію та Туреччину. Глобальні вантажопотоки оминають Україну, оскільки, як вважають багато експертів, потенціал залучення європейсько-азійського потоку залежить не від географічного положення, а від пакета послуг, що пропонуються клієнтам. Цей пакет являє собою тривимірну комбінацію швидкості, вартості й надійності доставки.

Звідси випливає висока актуальність розв'язку завдань, спрямованих на розвиток транспортно-логістичної інфраструктури як невід'ємної та ключової складової, що забезпечує підвищення ефективності функціонування транспортно-логістичного комплексу України у цілому.

У світовій економічній системі логістика, як найбільш ефективний, ринково орієнтований спосіб планування, формування й розвитку товарно-матеріальних і супутніх їм потоків із найменшими витратами у всьому логістичному ланцюзі, міцно завоювала провідні позиції.

Таблиця 1

Міжнародний рейтинг економіки України і країн-сусідів

Індекс	Білорусь	Литва	Польща	Росія	Україна
Індекс легкості ведення бізнесу (2011)	69	27	62	120	152
Індекс сприяння торгівлі (2011)	не бере участі	41	58	114	81
Індекс ефективності логістики (2010)	91	58	30	95	102
Індекс конкурентоспроможності подорожей і туризму (2011)	не бере участі	55	49	59	85
Всесвітній індекс конкурентоспроможності (2011)	не бере участі	45	34	49	57
Індекс глобальної конкурентоспроможності (2011)	не бере участі	44	41	66	82
Індекс розвитку людського потенціалу (2011)	65	40	39	66	76

Джерело: [1]

Таблиця 2

Структура перевезень транзитних вантажів у загальному обсязі вантажних перевезень за першу половину 2011 року

Види транспорту	Вантажні перевезення, т	У % до січня-серпня 2010 р.	Перевезення транзитних вантажів, млн. т	У % до січня-червня 2010 р.	Питома вага транзитних перевезень у загальному обсязі перевезень вантажів, %
За всіма видами транспорту	396,1	110,3	82,6	109,9	21
у т.ч.					
залізничний	224,5	109,2	25,7	115,8	11
автомобільний	82,0	119,2	2,3	103,2	3
водний	4,2	96,8	2,8	189,8	67
авіаційний	0,1	106,5	0,0012	211,7	1

Джерело: [1]

Окрім того, розвиток логістики як однієї зі складових економічної системи суспільства безпосередньо пов'язаний із загальними еволюційними тенденціями. Необхідно виділити ряд принципових змін в економічному розвитку, які слід враховувати у процесі логістизації. Основними з них, на наш погляд, є:

- перехід від домінування виробництва товарів до сервісної економіки;
- перетворення знань на основний ресурс соціально-економічного розвитку з наступною трансформацією капіталомісткого виробництва в наукомістке;
- системне, стратегічне поєднання в товарах і моделях розвитку передових технологій виробництва та випуску товарів;
- вирівнювання інформаційних можливостей усіх учасників бізнес-процесів;
- зміна ролі дистрибуції і концентрації логістичних каналів;
- посилення впливу наукової та інноваційної діяльності на виробничі процеси.

Період розвитку національної економіки, що характеризується відзначеними особливостями, називають по-різному – залежно від того, яка властивість економічної системи розглядається більш глибоко [8]:

- інформаційна економіка (*information economy*);
- нова економіка (*new economy*);
- економіка знань (*cognitive economy*);
- Інтернет-економіка (*Internet economy*);
- мережна економіка (*network economy*).

Множинність властивостей сучасної економіки можна представити у вигляді цілком певної послідовності та співвідповідності, оскільки кожна з них сполучена з тією або іншою домінуючою силою економічної системи, що впливає на розвиток у конкретний період часу. Ілюстрація цієї взаємопідлеглості й послідовності показана у вигляді графічної моделі (рис. 2).

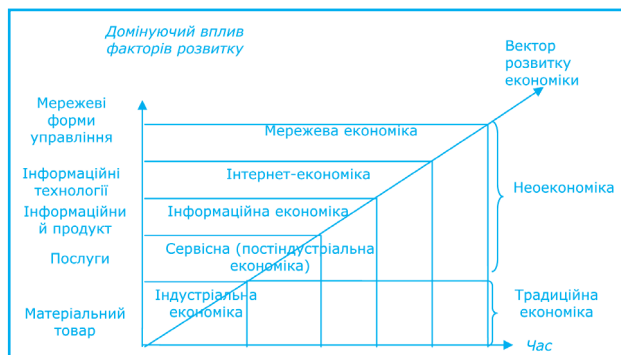

Рис. 2. Модель еволюційного розвитку сучасної економіки
Джерело: Авторське бачення на основі [8]

У науковій літературі приділяється чимало уваги перспективам і факторам розвитку логістики [2–8]. На наш погляд, перелік факторів, що визначають тенденції та напрями розвитку логістики в умовах неоекономіки, дещо змінилися з погляду пріоритетності й сили впливу кожного з них. Беззаперечним є вплив процесів укрупнення масштабів ведення бізнесу, викликаних процесами глобалізації. Спостерігається трансформація логістичної діяльності під впливом інформатизації суспільства та домінування ринку споживача. Однак, розглядаючи розвиток логістики як методології управління потоковими процесами у складних господарських системах, слід конкретизувати фактори, що визначають вплив на концептуальні положення сучасної логістики, і виявити фактори, які впливають на логістичний інструментарій, що використовується. Виділення таких факторів є вкрай необхідним, позаяк розвиток сучасної логістики пов'язаний саме із системними вдосконалюваннями інструментарію руху матеріальних та інформаційних потоків для поліпшення якості логістичної діяльності й зменшення логістичних витрат.

Групування факторів, що обумовлюють розвиток і трансформацію логістики, представлено на рис. 3.

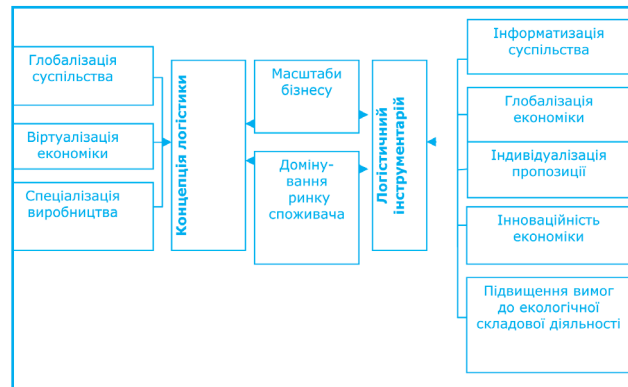

Рис. 3. Концептуальні та інструментальні фактори розвитку логістики

Джерело: Авторське бачення на основі [2; 6]

Логістична концепція з урахуванням змін, викликаних процесами глобалізації, вимагає встановлення нових партнерських відносин зі споживачами (клієнтами) та постачальниками, постійної готовності до впровадження технічних і організаційних інновацій, а також переходу до комплексного вирішення логістичних проблем. Спеціалізація виробництва зумовлює підвищення функціональності логістики на основі аутсорсингу власного бізнесу, що припускає відмову від придбання послуг із реалізації цього бізнес-процесу в сторонньої професійної організації. Віртуалізація економіки базується на законі економії часу, постулатами якого виступають ліквідація непотрібних витрат часу та їх мінімізація. Дотримання цього закону в логістиці забезпечується завдяки активному застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій, основою яких є Інтернет, що дозволяє використовувати електронну комерцію й абстрагуватися від просторового параметру угоди, яка фіксує місцезнаходження замовника і постачальника в момент її підписання, допомагає сконцентруватися на тимчасовому параметрі її виконання.

До основних факторів, що визначають напрям розвитку логістичного інструментарію, належать:

- інформатизація суспільства;
- глобалізація економіки;
- індивідуалізація пропозиції;
- підвищення вимог до екологічної складової діяльності ринкових суб'єктів;
- інноваційність економіки.

Виділені фактори визначають методи та засоби, що застосовують для досягнення цілей і завдань логістизації.

До того ж логістичну діяльність завжди вирізняв підвищений динамізм до сприйняття різного роду новацій. Це пояснюється специфікою діяльності, що дозволяє прискорити реакцію компанії на конкуренцію, ринкову кон'юнктуру й вимоги споживачів відносно якості не тільки товарів, а й обслуговування, пропонованого з боку ринкового суб'єкта. У зазначеному контексті трансформацію організаційних форм логістизації доцільно розглядати крізь еволюцію власне логістики, яка у своєму розвитку пройшла шлях від способу мислення та інструменту оптимізації окремих складових бізнесу до сучасної універсальної концепції, що відбулося й на організаційних формах діяльності.

Таким чином, проведене нами дослідження дозволило визначити вектор розвитку організаційних форм логістизації, що представлено на рис. 4.

Основою генезису організації логістики є, на наш погляд, еволюційна теорія, постулатами якої виступають доцільність, адаптація і самоорганізація. Згідно з еволюційною теорією, організаційні форми, що існують у певний момент часу, з метою забезпечення дієздатності та довготривалої стійкості стратегічних процесів розвитку по-

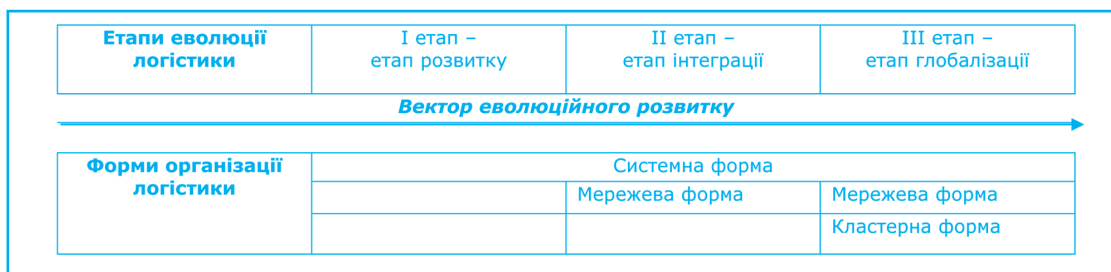

Рис. 4. Вектор еволюційного розвитку організаційних форм логістики

Джерело: Авторське бачення на основі [2; 6]

винні виконувати визначені дії, серед яких: постійна реорганізація, спрямована на оптимізацію організаційної структури суб'єкта; побудова діяльності підприємства навколо проектування й перепроєктування ключових ділових процесів; створення і розвиток спеціальних аналітичних служб, що займаються прогнозуванням змін умов ринку та імітаційним моделюванням відповідних модифікацій організації діяльності; забезпечення інформаційної прозорості взаємин між ринковими суб'єктами; стимулювання пізнавальної мотивації і створення клімату, що сприяє самонавчанню й розвитку творчого потенціалу.

Висновки. Отже, сукупність названих вище дій дозволяє адаптуватися до динамічного ринкового оточення, забезпечує доцільність управлінських розв'язків і задає вектор поступального розвитку, що визначає найбільш життєздатні організаційні форми логістики. У результаті ринкові суб'єкти національної економіки України, що мають найбільш прогресивну форму організації логістичної діяльності, одержують додаткові конкурентні переваги завдяки швидкому реагуванню на мінливість зовнішнього середовища та розробці адекватної логістичної стратегії.

Література

1. Портал конкурентоспособности Украины. – <http://competitiveukraine.org/rating/>
2. Бауэрсокс Д. Дж. Логистика: интегрированная цепь поста-

вок / Д. Дж. Бауэрсокс, Д. Дж. Клосс ; пер. с англ. – М. : Олимп-бизнес, 2005. – 640 с.

3. Сток Дж. Р. Стратегическое управление логистикой / Дж. Р. Сток, Д. М. Ламберт ; пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 797 с.

4. Шапиро Дж. Моделирование цепи поставок / Дж. Шапиро ; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2006. – 720 с.

5. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс ; пер. с англ. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с.

6. Дыбская В. В. Логистика : учебник / В. В. Дыбская, Е. И. Зайцев, В. И. Сергеев, А. Н. Стерлигова ; под ред. В. И. Сергеева. – М. : Эксмо, 2008. – 994 с. (Полный курс МВА).

7. Сергеев В. И. Глобальные логистические системы : учеб. пособ. / В. И. Сергеев, А. А. Кизим, П. А. Эльяшевич. – СПб. : Бизнес-пресса, 2001. – 240 с.

8. Смирнов І. Г. Логістика: просторово-територіальний вимір : монографія / І. Г. Смирнов. – К. : Обрії, 2004. – 335 с.

9. Сайт Всесвітнього банку. – <http://data.worldbank.org>

10. Статистичний щорічник України за 2011 рік // Державна служба статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2012. – 560 с.

11. Евтодиева Т. Е. Современные формы организации логистики: системы и сети / Т. Е. Евтодиева // Управление экономическими системами : электрон. науч. журн. – 2011. – № 8 (32).

Стаття надійшла до редакції 13 червня 2012 року

Новий міжнародний проект Інституту трансформації суспільства Ефективне управління – основа конкурентоспроможного розвитку українських міст [Good Governance as Basis of Ukrainian Cities Competitive Development]

Проект впроваджується за підтримки
Міністерства закордонних справ та Посольства Королівства Норвегія в Україні

Мета проекту:

Формування системи ефективного управління європейського зразка в українських містах як головної умови їх конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку.

Завдання проекту:

1. Надати органам місцевої влади трьох регіонів України професійні знання та практичні навички з питань впровадження основних аспектів ефективного муніципального управління в контексті європейського досвіду.
2. Підвищити інформаційно-організаційну компетентність органів місцевої влади України для прийняття ефективних рішень щодо покращання управління міським господарством та підвищення якості життя громадян.
3. Визначити: потенційно слабкі місця в управлінні містами трьох регіонів України; потреби міських громад у нових муніципальних послугах; ступінь спільних зусиль місцевої влади, бізнесу, неурядових організацій, лідерів громад для досягнення цілей ефективного управління в містах.

Основні проектні заходи:

проведення в регіонах України семінарів-тренінгів для міських голів, представників органів місцевої влади та місцевого самоврядування, лідерів бізнесу, громадських організацій малих і середніх міст України.